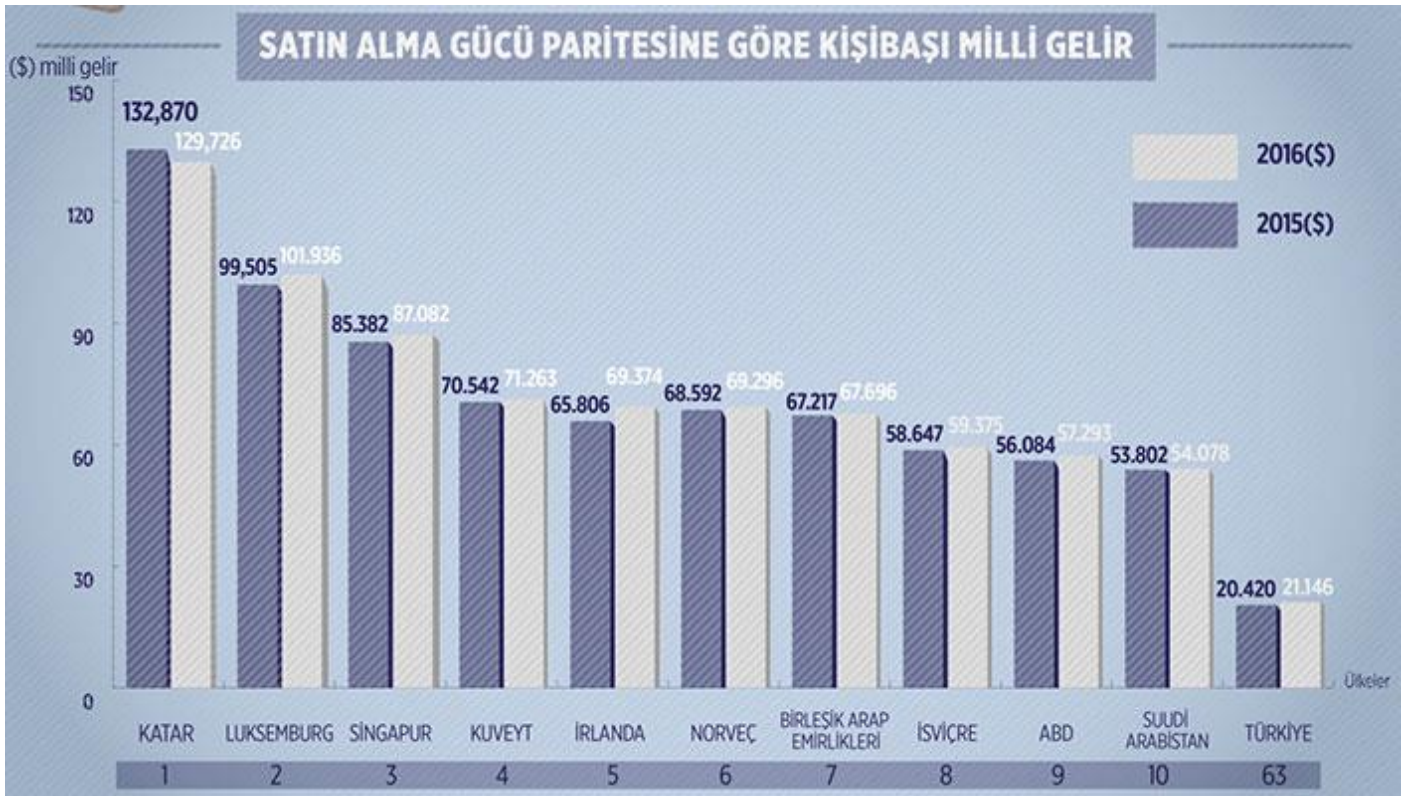

Ülkeler Neden Farklı Gelişmiştir?

Her ülke elindeki fırsatları ve kaynakları değerlendirerek farklı gelişim sürecine girmiştir. Geçmişte kaynaklarını bilinçli kullanan ülkeler daha çok gelişirken kullanamayan ülkeler gelişmemiş ve gelişmiş ülkelere bağlı kalmışlardır.

Ülkelerin Gelişmişliğini Belirleyen Faktörler Nelerdir?

Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri birbirinden farklıdır, Gelişmişliği kaynak fazlalığı gibi tek bir ölçütle ifade etmek, ülkelerin ekonomik, sosyal ve siyasal yapılarındaki farklılık nedeniyle oldukça zordur. Gelişmişlik düzeyi belirlenirken en çok kullanılan ölçüt kişi başına düşen millî gelirdir. Kişi başına düşen milli gelirin yüksek olduğu ülkeler gelişmişken kişi başına düşen milli gelirin düşük olduğu ülkeler gelişmemiştir. Milli gelirden başka eğitim ve sağlığa ait birtakım göstergeler (okur-yazar oranı, okullaşma oranları, kişi başına düşen doktor vb.) de gelişmişlikte ölçüt olabilmektedir.

Kalkınma ve gelişme, 1970 yılından önce büyük ölçüde, ulusal gelirdeki artışa bağlıydı. Kalkınmadaki temel amaç, üretim ve İstihdam yapısını, tarım yerine sanayi ve hizmet sektörleri için artırmak olmuştur. Hizmet ve sanayinin geliştiği ülkeler gelişmişken, tarımın ön planda olduğu ülkeler gelişmemiştir. 1970 yılından sonra gelişmeyi, insani, sosyal, kültürel, çevresel ve mekânsal boyutlarıyla tanımlama amacı taşıyan yeni yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Ekonomik büyüme kavramı yanında; yoksulluk, İşsizlik, gelir dağılımı ve bölgesel eşitsizlik gelişme tanımlarının içinde değerlendirilmeye başlanmıştır.

Gelişmiş ülkelerin en önemli özellikleri, ileri düzeyde teknoloji kullanmaları ve çalışanların önemli bir kısmının sanayi ve hizmet sektöründe çalışıyor olmasıdır. Örneğin 2009'da İtalya'da çalışan nüfusun %4'ü tarım, %29'u sanayi, %67'si hizmet alanındadır. Sanayisi gelişmiş ve yaşam standartları yüksek olduğu için bu ülkelerde enerji tüketimi fazladır. Gelişmiş ülkelerde tarım modern yöntemlerle yapıldığı için tarımsal verim yüksektir. Sermaye birikiminin ve kişi başına düşen millî gelirin yüksek olması, bu ülkelerin önemli özelliklerindedir. Gelişmiş ülkelerde ihraç edilen ürünler içinde daha çok sanayi ürünleri yer alır. İthal edilen ürünler ise daha çok ham madde ve gıda maddelerinden oluşur. Satılan ürünlerin yüksek gelir getirmesi, alınan ürünlerin düşük ücretli ürünler olması gelişmiş ülkelere ticari bakımdan önemli gelirler sağlamaktadır.

Gelişmiş ülkelerde eğitim düzeyi yüksek, sağlık ve eğitime ayrılan ödenekler fazladır. Örneğin 2012 yılı Dünya Bankası verilerine göre Kanada yıllık bütçesinin %11,2'sini, Japonya %9,3'ünü sağlık alanına ayırırken Endonezya'da bu oran %2,7'dir. Eğitim alanına ayrılan bütçe oranı ise Kanada'da %5,5, ABD'de 5,6 iken Pakistan'da bu oran %2,4'tür. Bu tür ülkelerde işsizlik oranı düşük, nitelikli iş gücüne olan ihtiyaç yüksektir.

Gelişmiş ülkelerde doğal nüfus artış hızı düşüktür ve bazı ülkelerde de nüfusun artmaması, hatta azalması önemli bir sorundur. Doğum oranı düşük, ortalama yaşam süresi uzun olduğundan yaşlı nüfus oranı yüksektir. Gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkelere göç alırlar. Bu ülkelerin özelliklerinden biri de şehirleşme oranının yüksek ve şehirlerde altyapı sorununun büyük ölçüde çözülmüş olmasıdır. Gelişmiş ülkelerde beslenme yeterlidir ve aşırı beslenmeden kaynaklanan hastalıklar görülmektedir. Kişi başına düşen gazete, dergi ve kitap okuma oranı fazla; sosyal ve kültürel etkinlikler ise yüksek düzeydedir.

Gelişmekte olan ülkelere üretimde kullanılan teknoloji yetersizdir. Ülkede sanayi gelişmekte, tarımsal alandaki nüfus azalmakta ve köyden kente göçler artmaktadır. Tarımsal üretim birinci derecede doğa koşullarına bağlıdır. Bu nedenle verimde yıllara göre dalgalanmalar görülür. Üretimde teknolojinin kullanımı yetersiz olduğu için insan gücüne duyulan ihtiyaç fazladır. Sermaye birikimi yetersiz, kişi başına düşen millî gelir azdır.

Sanayi fazla gelişmemiş ve yaşam standartları düşük olduğu için enerji tüketimi de azdır. Bu ülkeler daha çok ham madde ihraç eder ve sanayi ürünleri satın alırlar. Örneğin Sudan'ın sattığı malların başlıcaları; ham petrol, pamuk, yer fıstığı, susam ve canlı hayvanlardır. Japonya'nın en çok ihraç ettiği ürünler ise demir, çelik, makine ve motorlu araçlardır. Gelişmekte olan ülkeler, yüksek gelirli ürünler alır, düşük gelirli ürünler satarlar. Bu nedenle sürekli olarak dış ticaret açıkları oluşur. Bu tür ülkelere doğal kaynakları değerlendirmek için ülkenin olanakları yeterli değildir. Ekonomik bakımdan gelişmiş ülkelere bağımlılık ileri düzeydedir.

Ekonomik açıdan kalkınmış olan birçok ülkede, sosyal sorunların çözülememesi üzerine ekonomik büyüme ve insani gelişme arasındaki ilişkinin önemi ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda, ülkeler arası sosyoekonomik gelişmişlik düzeylerinin de ortaya konduğu İnsani Gelişim Endeksi (İGE), Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından 1990 yılında "İnsani Gelişim Raporu (İGR)" ile yayınlanmaya başlamıştır. İnsani Gelişim kavramı, dünyada kullanılan her türlü endeksten daha geniş bir kavram olduğu halde, UNDP'nin

İnsani Gelişme Endeksi, sadece gelir düzeyini temel alan endekslere alternatif oluşturuyor. UNDP İnsani Gelişme Endeksi, insan refahının 3 alanını kapsıyor: gelir, eğitim ve sağlık. Endeksin amacı, insani gelişmeyle ilgili tüm tabloyu gözler önüne sermek değil, ama gelir düzeyinin ötesine geçen bir değerlendirme sunmaktır. Bunun da nedeni, gelir düzeyinin artmasının, ille de insani gelişmenin çocuk ölümleri ya da eğitim gibi diğer boyutlarında olumlu değişime yol açmadığı gerçeğidir.

İnsani Gelişme Göstergesi ülkelerde üç başlıca gelişimleri göz önünde tutar

- Uzun ve sağlıklı bir yaşam; ölçümü ortalama yaşam süresi ile yapılır.
- Bilgi, ölçümü okur-yazar oranı ve ilkokul, lise (2/3'ü) ve üniversite kayıtları yüzdesi (1/3'ü) ile yapılır.
- Gelir düzeyi, ölçümü kişi başına düşen gelir ve alım gücünün Amerikan Doları'ndan hesaplanmasıyla yapılır.

İnsani gelişme raporundaki temel ölçütler şunlardır:

- Ortalama ömür uzunluğu
- Okuryazar oranı
- Eğitim ve yaşam düzeyi
- Satın alma gücü
- Okullaşma oranı
- Siyasi özgürlük
- Garanti altına alınmış insan hakları
- Öz saygınlık

Her yıl Birleşmiş Milletler tarafından yayımlanan raporda belirli bir endeks kullanılmaktadır. 0,5 endeksinin altındaki ülkeler gelişmemiş olanlardır. 0,5 ile 0,8 arasındakiler az gelişmiş, 0,8'in üzerindeki ileri düzeyde gelişmiş ülkelerdir. Örneğin 2012 yılı endeksine göre 0,5 altındaki ülkelerin tamamına yakını Afrika'da, 0,8 üzerindeki ülkelerin önemli bir kısmı ise Kuzey Amerika, Avrupa, Okyanusya ve Doğu Asya'da bulunmaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerde işsizlik oranı yüksektir ve nitelikli iş gücüne fazla ihtiyaç yoktur. Doğal nüfus artış hızı yüksektir. Doğum oranı fazla, ortalama yaşam süresi kısa olduğundan genç nüfus oranı yüksektir. Ülke içinde ve ülke dışına yoğun göçler yaşanır. Bu ülkelerde şehirleşme oranı düşüktür. Örneğin 2012 yılında Afganistan'da %24, Gine'de %35, Haiti'de %52 olan şehirleşme oranı İsveç'te %85, İsviçre'de %74'tür. Gelişmekte olan ülkelerde şehirleşme oranının az olmasının yanı sıra alt yapı yetersizliği, plansız kentleşme, trafik, sosyal hizmetlerin yetersizliği gibi sorunlar yaşanmaktadır. Bu ülkelerde kişi başına düşen gazete, dergi ve kitap miktarı da azdır.

Gelişmiş ülkelerin özellikleri

- İnsani gelişmişlik fazladır.
- Doğum oranı azdır.
- Nüfus artış hızı azdır.
- Nüfusun ikiye katlanma süresi kısadır.
- Kişi başına düşen milli gelir yüksektir.

- Sanayide kullanılan enerji tüketimi fazladır.
- Kentleşme oranı yüksektir.
- Kişi ihtiyaçları kolayca karşılanabilir.
- Okullaşma oranı yüksektir.
- Okur-yazar oranı yüksektir.
- Ortalama ömür uzundur.
- Teknoloji gelişmiştir.
- Eğitime yapılan yatırım fazladır.
- Araştırma geliştirmeye ayrılan pay fazladır.
- Altyapı sorunları yoktur.
- İşsizlik oranı azdır.
- Kadın erkek eşitliği vardır.
- Kişi başına düşen enerji ve su tüketimi fazladır.

**COĞRAFYA
HOCASI**